

בית דין

1 סנהדרין ב' ע"א במשנה, ... וחבלות בשלשה', וגמ' ע"ב, ... תרתי קתני (ג' ע"א)

האמוראים בב"ק נחלקו אם ה"כ הוא זה' ה' הכתוב בפרשת השומרים בא ללמד על ד' שומרים שאינם נשבעים אם לא שהודו במקצת הטענה, או שהפרשיות במשפטים מעורבות ובא ללמד על המלוה - שהכופר בכל פטור מפני שאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו, אבל בשבועות השומרים גם הכופר בכל חייב. ולהלכה - קי"ל שעירוב פרשיות כתוב כאן וממילא גם זה שכתוב שלש פעמים בפרשה, אלקים' והכוונה לבית דין ומזה לומדים שצריך ב"ד של שלשה - ושתהא ב"ד מומחה - הוא גם לענין הודאות והלואות - אלא שחז"ל תקנו שתהא ב"ד שאינה מומחה דן בהלואות דן בהלואות כדי שלא יבואו להמנע מלהלות מחשש שמא יכפור הלוה ולא יהא בפני מי לדון.

2 שם י"ד ע"א, אמר רבי יהושע בן לוי... בחוצה לארץ (רביעאה) אין סמיכה בחוצה לארץ.

3 רמב"ם פ"ד סנהדרין ה"א והי"א, נראין לי... הכרע'

מומחין היינו סמוכין איש מפי איש עד משה רבינו - והיות ואין סמיכה בחו"ל הופסקה הסמיכה ואין דין בזה"ז אלא מפני התקנה, וחידש הרמב"ם שאם כל חכמי ארץ ישראל מסכימים לסמוך חכם מסויים ניתן לחדש את הסמיכה - והצורך באיש מפי איש הוא דוקא כשאין הסכמת כל חכמי ארץ ישראל - וכתב על זה הרמב"ם שהדבר צריך הכרע.

בפירושו למשניות הביא הרמב"ם את המקור לסברתו -

4 פיה"מ להרמב"ם פ"א סנהדרין משנה ג', ויראה לי... במקרא'

הרמב"ם טוען שאם אין אפשרות לחדש את הסמיכה אין יהיה סנהדרין לפני בא המשיח - והרי מפורש שכן יהיה.

ראינו בסנהדרין שחז"ל תקנו שגם ב"ד שאינה מומחה תדון בהודאות והלואות מפני נעילת דלת בפני לוויין -

5 גיטין פ"ח ע"ב, אביי אשכחיה... לא עבדינן שליחותייהו'

כאן בגמ' הביאו את המקור לזה שצריך מומחים מ, לפניהם' ושלא כמו שראינו בסנהדרין, ומסקנת הגמ' היא שבת דין שבחול' דנים מכח שליחות של בתי הדין שבארץ ישראל ולא תקנו שהב"ד בחו"ל תהיינה שלוחי בתי הדין שבארץ ישראל אלא בדברים השכיחים - והודאות והלואות ולא בדברים שאינם שכיחים כמו גזלות וחבלות.

6 ב"ק פ"ד ע"א, ההוא תורא דאלס ידיה דינוקא... מתחלתלן נינהו (ע"ב)

כאן הוסיפה הגמ' שלא תקנו שליחות לבתי דין שבחו"ל אפילו בדברים השכיחים אלא במקום שיש חסרון כיס.

ביישוב הסתירה בין הגמ' בסנהדרין לזו שבגיטין על מקור הפסול של הדיוטות מצינו שתי דעות בראשונים - שהתוס' בסנהדרין מפרשים ש, אלקים' בא לפסול את ההדיוטות לדין, ולפניהם' נטל מהם את הכח לכפיייה - כמו בגט, אבל הרמב"ן שם תירץ ש, אלקים' בא לומר שאין להדיוטות את הכח לדון ואילו, לפניהם' אסר להביא דיון בפני ההדיוטות. (המקורות מודפסים בסוגיית ערכאות).

הר"ן הולך בשיטת הרמב"ן -

7 חידושי הר"ן לסנהדרין פ"ק, ואיכא למידק טובא... לא בענין מומחין' והתירוץ... למעלה'

לפי הרמב"ן (הר"ן מזכיר את שמו במפורש לקמן) גם ללא שליחות יש לב"ד את הכח לדון מכח התקנה (וכמו שהכשירו עדים גם ללא דרישה וחקירה) אבל ללא שליחות עדיין היה אסור לבא לפנייהם לדון וכמו שאסור לבא לפני הדיוטות גם בהסכמת שני הצדדים והרמב"ן סובר שבארץ ישראל שיש שם מומחים הקלו משום נעילת דלת שמוותר לדון הודאות והלואות גם בב"ד שאינה מומחה אבל לא בגזלות וחבלות, אבל בבבל שאין שם מומחים נתנו דין שליחות בכל דבר שיש בו חסרון כיס והוא שכיח (כולל גזלות וחבלות).

8 תוס' גיטין פ"ח ע"ב ד"ה אי הכי

התוס' אינם סוברים כמו הרמב"ן וסוברים שאין לב"ד בחו"ל לדון בגזלות וחבלות (או שכשהגמ' אומרת שאין גזלות וחבלות שכיח הכוונה לחבלה הבאה ע"י גזל).

9 תוס' גיטין פ"ח ע"ב ד"ה במילתא דשכיחא

גם הגיור בב"ד בזה"ז הוא מדין שליחות - וגם בזה"ז שייך שליחות של הקדמונים שהיו בארץ ישראל.

10 ב"י חו"מ סי' א' ד"ה ומסקינן דלא עבדינן גט... דשכיח'

אע"פ שאין עושים שליחותיהו אלא בדבר שיש בו חסרון כיס - הר"ן פי' שכופין על הגט משום עגונא, והב"י הוסיף שמקבלים גרים כדי להכניסם תחת כנפי השכינה.

11 תוס' קידושין ס"ב ע"ב ד"ה גר, עוד אומר הר"ר נתנאל...'

שיטת הרב נתנאל היא שמ, לדורותיכם' נלמד שגם בזמן שאין מומחים ניתן לקבל גרים וממילא א"צ מומחים.

12 שו"ע חו"מ סי' א' ס"א וסמ"ע ס"ק א',... דבריו' ונתיה' מביאורים ס"ק א',... בס"ד'

הסמ"ע הבין בדברי הטור שמה שאנו דנים היום הוא מדרבנן בלבד - וכן הביא הנתיבות מהרמב"ן והרשב"א, אבל הנתיבות הקשה עליהם מזה שמקבלים גרים ושכופים על הגט, והרמב"ן והרשב"א כתבו שכפיית גט הוא מטעם אפקעיניהו רבנן קידושין מיניה וגירות הוא מדרבנן. ולפי מה שראינו בתוס' בשם הרב נתנאל מ, לדורותיכם' נלמד שא"צ מומחים לגירות - אבל בנוגע לגט מעושה עדיין צריך להגיע לאפקעיניהו.

והנה, למדנו את המחלוקת בין התוס' לרמב"ן אם דנים חבלות בזה"ז שלפי התוס' על זה כתוב בגמ' שאין דנים דיני חבלות (אדם באדם) מפני שאינם שכיחים ואילו לפי הרמב"ן דוקא בארץ ישראל בזמן שהיו מומחין והיתה אפשרות לתבוע אצלם לא ראו לתקן שב"ד הדיוט תדון בדברים שאינם שכיחים, אבל כשאין ב"ד מומחין דנים גם את הדברים שאינם שכיחים. ברמב"ם מצינו חידוש בענין -

13 רמב"ם פ"ה סנהדרין הלכה י'

הרמב"ם הביא את דברי הגמ', כל הנישום כעבד אין גובין אותו בבבל' וכנראה הבין שלא נתמעט אלא נזק ששמין אותו כעבד אבל השבת והריפוי דנים - והביא שהגאונים הורו כן.

14 טור שם, ומדברי א"א הרא"ש... אותו' וב"י ד"ה ומ"ש ומדברי

הר"ף והרא"ש סתמו - ומשמע שאין לדון בחבלות כלל, אבל היות ודברי הרמב"ם מפורשים והר"ף והרא"ש סתומים הכריע הב"י כדברי הרמב"ם.

15 רי"ף פ' החובל (ל' ע"ב), מנהג שתי הישיבות'

הרי"ף הביא את המנהג לנדות את מי שחייב קנס לחבירו עד שיפייס את הניזק או עד שישלם את סכום הקנס הראוי לאותו מעשה.

16 ב"ק ט"ו ע"ב, והשתא דאמרת פלגא נזקא קנסא... דמסלק הזיקא'

ניזק שתפס את הקנס אין מוציאים אותו מידו.

17 שו"ע חו"מ סי' א' ס"ב ורמ"א, וס"ה דברי המחבר וס"ו דברי המחבר

המחבר פסק כמ"ש בב"י שדנים ריפוי ושבת אבל לפי הרמ"א מחייבים את המזיק לפייס את הניזק, וכן נוהגים בקנסות כולל בושת.

18 משנה סנהדרין מ"ה ע"ב, כל... וגמ' מ"ו ע"א, תניא ר"א בן יעקב... לכך (תניינא)'

יש לב"ד את הכח לענוש מעבר לעונשי התורה כדי למיגדר מלתא.

19 רי"ף פ' הגוזל עצים (ל"ד ע"א), ההוא גברא... לתורה' והגהות הב"ח אות א'

לפי הגירסא שהביא הב"ח לא כל ב"ד יכולה לענוש שלא מן הדין - אלא גדול הדור או טובי העיר.

20 שו"ע חו"מ סי' ב' ס"א ורמ"א, כפי המנהג'

השו"ע פסק כמו הרי"ף (וכגירסת הב"ח).

1 סנהדרין ב' ע"א במשנה וגמ' ע"ב

דיני

ממונת * בשלשה גזילות וחבלות בשלשה

גמ' מס סן קמי - האי גזילות וחבלות פירושא דדיני ממונת הוא ללא חיובא כל דיני ממונת במשנה ולמשוטי הלוואות והדאיות שהן באין על גמילות הסוים ואיכא געילה דלא בפני לין כדאמרין לקמן הלכך ממשיכה ולקמן מפרש ממאי מעשינה: **סודלות וסולאות** - שניהן על עסקי מלוה הן הדאיות שבא לזון בעדי הדאיה שמביא עדים שאומרים בפני הדין לו הלוואה שבא לזון בעדי הלוואה שמעידין בפני הלוואה והלאה טפר בשתיקה וכי האי לשנה טובא איכא בהן מילתא הדאיה אחר הדאיה הלוואה אחר הלוואה ממרפין בפנין ג' (לקמן דף יג) גבי עדים וזממין ואיך דמפרשי הדאיות שמדה במקצת הלוואה שטפר הכל ורשאון שיקר דמדיי שניהן על עסקי מלוה הם כדאוקיימא טעמא לקמן משום געילה דלא בפני לין ממאי שנה דהא קרי הלוואה והא לז קרי הלוואה הדאיות וכפירוח ארבעי ליה למיטי: **פגל גזילות ופגלטי** - לפירושא: ונקרב כגל פגלטי **פגלטי** - מדכחז בפירשה אלהים ג' דמי נפקא לן דבעינן שלשה והאי קרא כתיב בשומר חנם וזה שונט ששנה יד בפקדו דהייט גזילות: **פסלי פגל בפגלו** - מהמשמע שגלחך שלשה כדחזל בממוט אף חזל בנפשי בכלל הלכך כהא נמי כתיב ביה וזי לז חזל דיני ממונת הוא אחינא הני משום דבגווייהו כחז נקט ליה ולשולא הוא הדין לדיני מלוה להכי חזל דיני ממונת ופגל וזה הן דיני ממונת גזילות וחבלות למשוטי הדאיות והלוואות דאס ק דסלן במשנה כיון דהא דיני ממונת נישתק: **ולמפי** - הכתוב שירינה חזל לדיני מלוה למשועינה מאי: **דברי פגל** - לקמן (דף יג) קרא דפליגי בפירשה ואשמעינן ר' אבהו דבדין סלואו טוה דבעינן ג': **סופסין** - סופסין וטלו רשות מנשיא לזון כדאמרין לקמן בפירקין (דף יג): **ומאי קסבר** - האז דין דמעשינה: **אי קסבר** מירוב פירשום כפי פסן - דאיכא למאן דאמר בהגל פגל (כ"א דף ק"ו) שהפירשה הכותבת בהלה המספיקים משרבטות סן שיש מקרא כתיב בפירשה זו שאיט יטל לעמוד בה אלא מפירשה אחרת היא בגון אשר יאמר כי הוא זה (שמות כג) דילפינן מיניה טוהה במקצת הטענה קבע ס' שכח בשומר חנם לזו אשומר חנם קאי דשומרין אפי' שלא הודו במקצת חייבין לישבע דהדאיה מקצת הטענה אפירשם דאס כתיב הלוה קאי (סג) דהאס הוא דבעינן הדאיה במקצת וזי לז טוהה כלס חזקה אס טענה אשכח אמת לז היה יטל זה להפינן פניו גדול וטוהר לז הליטיה הלכך אפי' שטעה לז בני אגל כשיקרון דליכא גמילות הסוים משיו פניו וטפר הכל ובני שטעה והאי חזל דמאיתין זי כבירא ליה נמי דהאי אשר יאמר כי הוא זה בהלוואה משתני הרי גלחך אלהים כהאי קרא דמשמע שומרין לשון שריס ורבעה כדמאמרין קרא נתיבין אלהים (פירשה סג) לשון רכסות וליבעי שומרין: **ואי קסבר** - דהאי קרא לז בהלוואה משתני: **פגלטי פגל** - בהלוואה הא מתלחא אלהים נפקא לן לקמן (דף יג) ואלהים כהלוואה לז כתיב: **פגלו** - פנינא - ואקרא דרבעי הוא: **כדרישם וסיקריס** - גרד לבזק לאת העדים כהא יום כהאן שנה סלוא:

גמ' אמר גזילות וחבלות לא דיני ממונת נינהו אמר רבי אבהו מה הן קתני מה הן דיני ממונת גזילות וחבלות אבל הדאיות והלוואות לא וצריכא דאי חזל דיני ממונת הוה אמנא דאפי' הדאיות והלוואות חזל גזילות וחבלות ואי חזל גזילות וחבלות ולא קתני דיני ממונת הוה אמנא הוא הדין דאפילו הדאיות והלוואות והאי דקתני גזילות וחבלות משום דעיקר ג' דכתיבי בגזילות וחבלות כתיבי גזילות דכתיב **ונקרב בעל הבית אל האלמים חבלות מה לי חבל בגופי מה לי חבל בממוני** חזל מה הן דיני ממונת גזילות וחבלות אבל הדאיות והלוואות לא ולמאי אילימא דלא בעינן שלשה * והאמר רבי אבהו ישנים שדנו דיני ממונת לדברי הכל אין דיניהם דין אלא ידלא בעינן מומחין מאי קסבר אי קסבר * עירוב פרשיות כתוב כאן ליבעי נמי מומחין ואי קסבר אין עירוב פרשיות כתוב כאן שלשה פמה לי לעולם קסבר עירוב פרשיות כתוב כאן וברין הוא ליבעי נמי מומחין והאי דלא בעינן מומחין משום דרבי תנינא דאמר רבי תנינא * דבר תורה יאחד דיני ממונת ואחד דיני נפשות ברדישה ובחקירה

שנאמר °משפט אחד יהיה לכם ומה מעם
 אמרו דיני ממונות לא בעינן דדישה וחקירה
 כדי שלא תגעול דלת בפני לוויין *אלא
 מעתה מעו לא ישלמו כל שבן אתה נועל
 דלת בפני לוויין אי הכי תרתי קחני דיני
 ממונות בשלשה הדיוטות גזילות וחבלות
 בשלשה מומחין ועוד *שלשה שלשה למה
 לי אלא אמר רבא תרתי קרני

שנאמר משפט אחד יסיה לכם - ממונות כנפשות וכיון דכתיב דרישה
 וחקירה בדיני נפשות דכתיב (דברים יג) ודרשת וחקרת הוא הדין
 לדיני ממונות : **שלא סגסול דלם** - שימנעו מלהלוות שמה יכפור והעדים
 יטעו ולא תהא עדותן מכוונת ויפסיד והגא' גמי שמה לא ימלא
 מומחין לכופ לדין : **אלא מעסה**
טעו - הדיוטות בדיני ממונות לא
 ישלמו דכיון דברשות רבנן קא נחשו
 או להו כמומחין וכל המומחה לב"ד
 אם טעה פטור מלשלם כדלקמן
 באחד דיני ממונות (דף לג.) הא שאיט
 מומחה חייב : **כל שבן שאספ נועל**
דלם - דסבר דלמא טעו בי דינא
 ופטרי ליה ומפסידנא : **אי כפי** -
 דבאדלות והלואות שלשה בעינן למה
 ליה לרבי אבהו לאוקומה למתניתין
 במה הן קחני : **סרפי קפני** - מני
 למימר דיני ממונות דהייט האדמות
 והלואות בשלשה כל דהו וגזילות
 וחבלות בג' מומחין ומשום דתלוקין
 בדיניהן לא כלליהו בחד כללא :

2 שם י"ד ע"א

אמר רבי יהושע בן לוי אין סמיכה
 בחוצה לארץ מאי אין סמיכה אילימא דלא
 דייני דיני קנסות ככל בחוצה לארץ והא
 *תנן "סנהדרין נהגת בין בארץ ובין בחוצה
 לארץ אלא דלא סמכינן בחוצה לארץ

3 רמב"ם פ"ד סנהדרין ה"א והי"א

א אחד בית דין הגדול ואחד סנהדרין קטנה או בית דין של שלשה צריך שיהיה אחד *מהן סמוך מפי הסמוך. ומשה רבינו סמך יהושע ביד שנאמר ויסמך את ידיו עליו ויצוהו. וכן השבעים וקנים משה רבינו סמכם ושרתה עליהן שכניה. ואותן הזקנים סמכו לאחרים ואחרים לאחרים ונמצאו הסמוכין איש מפי איש עד בית דינו של יהושע ועד בית דינו של משה רבינו. ואחד הנסמך מפי הנשיא או מפי אחד מן הסמוכין אפילו לא היה אותו סמוך בסנהדרין מעולם:

נראין לי הדברים שאם הסכימו כל החכמים שבארץ ישראל למנות דיינים ולסמך אותם הרי אלו סמוכים ויש להן לדון דיני קנסות ויש להן לסמך לאחרים. אם כן למה היו החכמים מצמצעין על הסמיכה כדי שלא יבטלו דיני קנסות מישראל. לפי שישראל מפוזרין ואי אפשר שיסכימו כולן ואם היה שם סמוך מפי סמוך אינו צריך דעת כולן אלא דן דיני קנסות לכל שהרי נסמך מפי בית דין. והדבר צריך הכרע:

4 פיה"מ להרמב"ם פ"א סנהדרין משנה ג'

ויראה לי כי כשתהי' הסכמה מכל החכמים והתלמידים להקדים עליהם איש מן הישיבה וישמו אותו לראש ונבלד שיהא זה בלתי כמו שזכרנו הנה האיש יהוא התקיים לו הישיבה ויהיה סמוך ויסמוך הוא אחר כן מי שירצה שאם לא תאמר כן אי אפשר שתמנול ביד הגדול לעולם לפי שלסמך שיהיה כל אחד מהם סמוך על כל פנים והקב"ה יעד שיטובו כמו שנאמר ואשיבה שופטין כנגדאשונה ויועניך כנחמה אחרי כן יקרא לך עיר ה'דק וזה יהיה בלא ספק כשיטן הצורח יתברך לכות בני אדם ותרבה זכותם ותשוקתם לבס יתגדך ולתורה ותגדל חמתם לפני כל המשיח כמו שיתבאר זה בפסוקים הרבה במקרא:

5 גיטין פ"ח ע"ב

אב"י אשכחיה לרב יוסף דתיב וקא מעשה אגישו א"ל והא אגן הדיוטות אגן ותניא *היה ר"ש אומד' כל מקום שאתה מוצא אנדריאות של עובדי כוכבים אע"פ שדיניהם כדיני ישראל אי אתה רשאי להזקק להם שנאמר ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם לפנייהם ולא לפני עובדי כוכבים דבראדר לפנייהם ולא לפני הדיוטות א"ל אגן שליוחתייהו קא עבדינן מדי דהוה אתדראות והלאות *אי הכי גזלות חבלות נמי *כי עבדינן שליוחתייהו במלתא דשכיחא במלתא דלא שכיחא לא עבדינן שליוחתייהו:

ההוא תורא דאלם ידיה דינוקא אתא לקמיה דרבא אמר להו וילושיימיהו כעבדא אמרו ליה והא מר הוא דאמר יכל הגישום כעבד אין גובין אותו בכבל אמר להו לא צריכא ידאי הפס רבא למעמיה דאמר רבא נוקי שור בשור ונוקי שור באדם גובין אותו בכבל נוקי אדם באדם ונוקי אדם בשור אין גובין אותו בכבל מ"ש נוקי אדם באדם ונוקי אדם בשור דלא אלהים בעינן וליכא נוקי שור בשור ושור באדם נמי

אלהים בעינן וליכא אלא מאי שנא שור בשור ושור באדם שליחותיהו קא עבדינן מידי דהוה "אהוראות והלואות אדם באדם ואדם בשור נמי שליחותיהו קא עבדינן מידי דהוה אהוראות והלואות אמרי כי קא עבדינן שליחותיהו במידי דקים לן בגויה דלא קים לן בגויה לא עבדינן שליחותיהו אמרי שור בשור ושור באדם נמי לא קים לן בגויה אלא פוקחוי (ה) היכא מזדבני תורא בשוקא אדם באדם ואדם בשור נמי פוק חזי היכא מזדבני עבדי בשוקא ועוד תשלום כפל ותשלום ארבעה וחמשה דקיצי נעבד שליחותיהו אמרי כי קא עבדינן שליחותיהו בממנא יבקנסא לא עבדינן שליחותיהו אדם באדם (ג) דממנא הוא נעבד שליחותיהו *כי קא עבדינן שליחותיהו במילתא דשכיחא אדם באדם דלא שכיחא לא עבדינן שליחותיהו דרי בושת (ז) ופגם דשכיח נעבדי שליחותיהו אמרי הכי נמי דהא רב פפא אנבי ארבע מאה וזוי לכושת והא ליתיה לדרב פפא *דשלה ליה רב חסדא לרב נתמן ושלה ליה חסדא חסדא קנסא קא מגביה בכבל יאלא כי עבדינן שליחותיהו במילתא דשכיחא ואית ביה חסרון כים אבל מילתא דשכיחא ולית ביה חסרון כים אי נמי מילתא דלא שכיחא ואית ביה חסרון כים לא עבדינן שליחותיהו יהלכך אדם באדם אעיג דאית ביה חסרון כים כיון דלא שכיחא לא עבדינן שליחותיהו בושת אעיג דשכיחא כיון דלית ביה חסרון כים לא עבדינן שליחותיהו ושור בשור גובין בכבל והאמר רבא שור שהויק אין גובין אותו בכבל דאזיק מאן אילימא דאזיק אדם מאי איריא שור דאזיק אדם אפילו אדם דאזיק אדם נמי אין גובין אותו בכבל אלא פשיטא דאזיק שור וקתני אין גובין אותו בכבל אמרי דתם בתם דבא במועד והאמר רבא "אין מועד בכבל אמרי דאיעד התם ואייתיה להכא והא מילתא דלא שכיחא היא ומילתא דלא שכיחא היא אמרת דלא עבדינן שליחותיהו דאתו רבנן דתתם ויעודה דבא 'סוף סוף מילתא דלא שכיחא היא ואת אמרת מילתא דלא שכיחא לא קא עבדינן שליחותיהו יאלא כי קאמר רבא בשו והגל דמערזי מתחילתן נינהו :

הדיוטות ואע"פ שקבלו עליהן בעלי הדין את דינם כדרך שאסור לבוא לפני הכותים אף ע"פ שקבלו עליהם בעלי הדינין את דינם, ואף עפ"י שבשניהם הדין אינו כלום מן התורה אפילו הכי כדי שלא יבואו בערכאותיהם שהוא עילוי יראתם או כדי שלא ישתמשו ההדיוטות בכתר המומחין אסרה תורה שלא לבוא לפני ההדיוטות⁶⁹. וזהו שאלתו של אביי לרב יוסף, כלומר שאע"פ שתקנו חכמים שיהיה הדין כשר בהדיוטות עדיין איסור זה במקומו עומד ואין כח בחכמים לבטל זה הענין והוא ליטול כתרן של מומחין, וכן אע"פ שהיה יודע שעשוי הגט מועיל מתקנת חכמים מכ"מ למה לא חששו על איסור לפניהם ולא לפני הדיוטות, ותירץ לו דשליחותיהו קא עבדינן והם שנתנו כח לדון בהדיוטות הם עצמן מ(ו)חלו כבודן על זה⁷⁰. ובשליחותן עושין מה שעושין ההדיוטות בבבל, וזהו שאמרו מידי דהוה אהודאות והלואות שהדין דין ולענין האיסור סומכין על שליחותן, עשוי הגט נמי דכוותיהו⁷¹. וחזר והקשה לו אי הכי גזילות וחבלות נמי, כלומר אחר שאמרת דשליחותיהו קא עבדינן והכח ביד החכמים להכתיר את ההדיוטות בכתרן של מומחין, א"כ כשתיקנו שיהיו ההדיוטות כשרים לדיני ממונות למה הפרישו גזילות וחבלות מהודאות והלואות כמ"ש⁷² בהל' זו דגזילות וחבלות צריכין מומחין בא"י, והודאות והלואות לא. והשיב שלא רצו חכמים לתת רשות אלא במה שיש בו צורך בדבר ופירש לו דין בבל שהיו שם, ופירש לו שהרשות נתונה בכל מלתא דשכיחא והרי גזילות בכלל ומקצת החבלות כמו שהתבאר בפרק החובל⁷³, ולא פירש לו דין א"י לפי שבא"י לא נתנו רשות בכל מלתא דשכיחא אלא במה שיש בו משום נעילת דלת בלבד בהודאות והלואות וכמו שכתבנו למעלה.

ואיכא למידק טובא מדאמרין בפרק המגרש⁶³ אביי אשכחיה לרב יוסף דהוה מעשה אגיטא אמר ליה והא אנן הדיוטות אנן ותניא לפנייהם ולא לפני כותים לפנייהם ולא לפני הדיוטות⁶⁴, אמר ליה שליחותיהו קא עבדינן מידי דהוה אהודאות והלואות. אי הכי גזילות וחבלות נמי, כי עבדינן שליחותיהו במלתא דשכיחא במלתא דלא שכיחא לא עבדינן שליחותיהו. והכא איכא תמהי טובא, חדא דמשמע לכאורה דגזילות לא מיגבו בכבל כלל משום דהוה מלתא דלא שכיח⁶⁵. ועוד דהתם משמע דטעמי דהודאות והלואות משום דשליחותיהו קא עבדינן, והכא אמרינן טעמא כדי שלא תנעול דלת בפני לווין, וליכא למימר דתרווייהו צריכא דמשום דלא תנעול דלת עבדינן שליחותיהו⁶⁶, דודאי כי היכא דבררשה וחקירה לא צריכין לטעמא דעבדינן שליחותיהו אע"פ שעושין שלא כדין תורה לגמרי אף כאן אע"פ שהדין הוא במומחין מן התורה נתנו אותו חכמים להדיוטות בשביל התקנה ואין צריך לטעם שליחותיהו. ועוד קשה⁶⁷, דהתם משמע דמדרשה דלפניהם ולא לפני הדיוטות בעינן מומחין, וא"כ אפילו למאן דלית ליה עירוב פרשיות נבעי מומחין מלפניהם ואנן אמרינן דמאן דלית ליה עירוב פרשיות לא בעינן מומחין.

והתירוץ הנכון לכל זה, דהך סוגיא דהכא היא לענין הדין עצמו אם הוא כשר בהדיוטות אם לא, והא נפקא מעירוב פרשיות שהוא בעיקר הדין שאמרה תורה עד האלהים יבוא דבר שניהם שהם מומחין, ואם אינן מומחין הדין פסול מדאורייתא, ומשום נעילת [דלת] התירו חכמים הדין אפילו בהדיוטות דהפקר בית דין הפקר. ואותה סוגיא שבפרק המגרש הוא ענין מצוה אחרת שאמרה תורה שאסור לבוא לפני

8 תוס' גיטין פ"ח ע"ב ד"ה אי הכי

אי הכי גזולה וחבלות נמי • וא"ת והא מליט בכמה מקומות שהיו
 דנין גזלות וחבלות האו רעיא בפ"ק דבבא מליעא (דף ס"ה) הא
 נברא דגזל פדנא דהורי דחברי' (ג"ק דף ט:): ובכמה מקומות וי"ל
 דהו' דחזקין א"ת ע"י דקבעיה ליה זמנא לא"י ועד אר"י
 דגזלות ע"י חבלות קאמר דאין דנין בבבל שחבל בחברו וגזל ט"י):

9 תוס' גיטין פ"ח ע"ב ד"ה במילתא דשכיחא

במילתא דשכיחא כו' • כמו בהדלות והלואות ומה שאנו
 מקבלים גרים אט"נ דנר לר"ך ג' שמחין כדלמרי'
 בהולין (יבמות טז): משפט כחוב ביה אר"י דעבדין שליחותיה
 דתשיב שכיחא ובהולין (ג"ש) נמי משמע שהו מקבלים גרים בבבל
 וא"ת הכי עבדין שליחותיהו והא עכשוו און שמחין בל"י ומי
 יתן לט רשא וי"ל דשליחות דקמחי עבדין):

10 ב"י חו"מ ס' א' ד"ה ומסקינן דלא עבדין גט... דשכיח

(7) א—ג ומסקינן דלא עבדין שליחותיהו אלא במידוי
 דשכיחא וא"ת ביה חסרון כים זכר. גריש פרק
 החובל (ג"ק פד): אסיקנא כי עבדין שליחותיהו צמלתא דשכיחא וא"ת
 ביה חסרון כים אצל מלתא דשכיחא ולי"ת ביה חסרון כים אי נמי
 מלתא דלא שכיחא וא"ת ביה חסרון שליחותיהו. ופירש
 כים לא עבדין שליחותיהו. ופירש
 רש"י חסרון כים ושכיחא הודאה
 והלואה. ואף על גב דבההוא עבדא
 דסוף גיטין דאשכחיה אבי לר"י יוסף
 דהוה מעשה אגמיו אמרינן דכי
 עבדין שליחותיהו צמדי דשכיחא ולא
 מדכר התם חסרון כים. י"ל דדימי
 גיטין משום עגונה עדיפי מהיכא
 דאיכא חסרון כים נד. והכי נמי
 חירן הר"ן ז"ל (גיטין מט: ד"ה כ)
 דהיינו טעמא דמקבלים גרים חמן
 הוה אף על גב דלא שכיחא דלהכניס
 אלס חתם כנפי השכינה עדיף ממנוח
 דשכיחא נד"י]

11 תוס' קידושין ס"ב ע"ב ד"ה גר

עד אמי הר"י נהנאל דבגר כתיב
 לזרוזיכס דמשמע בכל ענין אט"נ
 שאין שמחין דעל כרחק השחא
 ליכא שמחין שארי און סמוכין
 ולזרוזיכס משמע לזרות שלם):

א. בומן הזה דנים הדייני. עמ"ש נמורה שופטי וטורי מתן לך ככל שערך כי כמד הטור ח"ל מסקינן נגמ' פ"ק דמכות נא"י חייבים למנות ככל פלך ופלך וכל עיר ועיר ונח"ל חייבי ככל פלך ופלך ולא כלל עיר ועיר וזוקף בזמן שיש סמיכה אבל האידנא ליתא סמיכה כל הדייני בעלי מן המורה כדמכח ואלה המשפטי אשר משי לניהי לפני אלחי המוניי כפי דהיינו סמוכי ולא הדיוטות ואין הדיוטות אן. הילך אן דנין מן המורה אלא דאנן שליחומייהו דקמלי (הסמוכי) שהיו גדויות ראשוני עבדין ומסקינן ללא עבדי שליחומייהו אלא במדי דשמימי ואית גיה ח"כ כי ע"ש וזהו יהי לך דברי הממנה מנאשין וע"ש מה שאמרו לך עוד כמון כניאור דכרו.

הלכות דיינים

א מינוי השופטים בארץ ובחוצה לארץ. וכו' סעיפים:

א א (ב) (א) (ב) (ג) (ד) (ה) (ו) (ז) (ח) (ט) (י) (יא) א בזמן הזה דנים הדיינים ב א דיני * הודאות והלוואות [2] ב ובתובת אשה [2] וירושות ומתנות [2] ומוק ממון חבירו שהם הרברים [1] המצויים המיד ג (ה) ויש בהם חסרון כים א אבל דברים שאינם מצויים אע"פ שיש בהם חסרון כים (ו) ד כגון (ז) (ח) (ט) בהמה [2] שחבלה בחבירתה או דברים שאין בהם חסרון כים אע"פ שהם מצויים (י) כגון [1] השלומי [1] כפל (י) ד וכן כל הקנסות שקנסו חכמים א [2] בתוקע לחבירו (פירוש שחוקק בקול באנו ומבעיתו) וכסוטר את חבירו (פירוש מכה בידו על הלחי) [1] וכן כל המשלם ז [1] יותר ממה שהחוק [1] או שמשלם חצי נוק [2] אין דנין אותו [1] אלא ח [1] מומחים (ד) פ (ו) ז [1] [2] הסמוכים בא"י חוץ מחצי [1] נוק * ציריות מפני שהוא [2] ממון ואינו קנס:

א (ב) בומן הזה וכו'. הנה באו דעבדין שליחומיהו משמע מהשי"ם (מהלכין ב' ע"ג) שהוא רק דבון, דקאמר משום נעילה דלת. ולפענדי נראה דבאמת הוא מדאורייתא רק שנסמך להכמים, ולא עשו אותו לשלוחים רק במקום דאיכא נעילה דלת. תדע דהא מקבלין גרים בזמן הזה מטעם דעבדין שליחומיהו ונעין פ"ח ע"כ מרי"ם מילאן, וקידושי קידושי ולא חפסי ארי"ם קידושי שני, ואין כח ביד חכמים לקוק ד"ח בקום ופשה נמנת ג' ע"כ. וכן משני אגטין, אף דגם מנושה ע"ש הדיוטות פסיל מדאורייתא (נעין פ"ח ע"כ). והחוק לומר דאקענהו רבנן לקידושי מניה, וה"ל למרשי דהא גים ביה לדינא. אמנם הרבנין ונמנת מ"ז ע"כ והרשב"א ונמנת שם ונעין פ"ח ע"כ כחבו דהוי רק מדרבנן, ובניסין הטעם דאקענהו לקידושי ועמי"ש לקמן סק"ד בס"ד.

י כל הנישום כעבד אין טובין אותו דייני חוצה לארץ. לפיכך אדם שחבל בחבירו אין נובין הנזק והצער והבשת שהיא חייב בהן דייני חוצה לארץ. אבל שבת ורפוי טובין מפני שיש בהן חסרון כים. וכן הגרו הגאונים ואמרו שמעשים בכל יום לנבות שבת ורפוי בבבל:

ומדברי א"א הרא"ש זצ"ל יראה שאין דנין אותו.

ומ"ש ומדברי אדוני אבי הרא"ש זצ"ל יראה שאין דנין אותו. כן משמע מדקתם וכמד (ס"א ע"ג) אדם נאדם אע"ג דאית ביה חסרון כים לא עבדין שליחומייהו דאם לא כן לא שמיק מלפרושי וכן נראה שהוא דעת הר"ף (ג): והיה דכל הנישום כעבד אין מגנין אותו כנגל יפרשו דהיינו לומר דכל שערין שומא און מגנין כנגל וכדפירש רש"י (ד"ה כל הנישום כעבד) אלא כן אף שנת ורפוי כנגל. ומכל מקום לענין הלכה כיון שהר"ף והרא"ש לא ביארו דעתם והרמב"ם ביאר דבריו וכמד שק הורו הגאונים ואמרו שמעשים בכל יום לנבות שבת ורפוי כנגל הכי נקטינן (ב):

מנדג שתי ישיבות
 שאע"פ שאין גובין קנס כבבל מעדין אותו
 עד דמפיים ליה לבעל דיניה וכד יהיב ליה
 שיעור מאי דחוי למיתב ליה שח ליה לאלתר בין איפיים מארי דיניה בין לא
 איפיים :

והשתא דאמרת פלגא
 נוקא קנסא 'האי כלבא דאבל אימרי ושונרא
 דאבלה תרנגולא משונה הוא 'ולא מגבינן
 בבבל 'דהני מילי ברברבי אבל בושרי
 אורחה הוא 'זאי תפס לא מפקינן מיניה ואי
 אמר 'קבעו לי זימנא דאורינא לארעא
 דישראל קבעינן ליה 'זאי לא אויל משמתינן
 ליה ובין כך ובין כך 'משמתינן ליה עד
 דמסלק הויקא

ב ט אדם שחבל בחבירו אין מגבינן דינינים שאינם סמוכים
 בא"י (ה) ' נוק צער (ו) (ז) [יא] ופגם [יב] ובושת
 [יג] וכופר (ז) 'א [יד] ' אבל שבת וריפוי [טז] מגבינן :
 הגה [יז] וי"א שאף ריפוי וזמנא אין לנין (טור בשם הרא"ש) י"ב ולא
 ראיתי נוהגין לדקדק בזה רק כופין המונל (י) [יג] לפיים הנחבל ולקנסו
 כפי הנראה להם (די"מ לדעת הרא"י בפסקיו סימן ר"ח) וכמו שיתבאר
 בסמך (סעיף ה') * :

ה (יג) [כב] ע אע"פ שדינינים שאינם סמוכים בא"י אינן
 מגבינן קנסות (יד) מנדין אותו עד שיפיים לבעל דינו
 י" (ט) וביון שיתן לו [טז] שיעור הראוי לו מתירין לו (בין
 נתפיים בעל דינו בין לא * נתפיים) (טו) (ז) [כג] פ ובין (ט) [ט] אם
 [טז] תפס הניזק שיעור מה שראוי לו לימול צ"ח (ט) (טז) ט
 א"ן מוציאין (יט) [כ] מידו :
 ו כב [כז] ר המבייש [כג] כדברים מנדין אותו עד שיפייםנו
 בראוי כג (יט) (י) לפי [כג] כבודו : הגה (כ)

מתני' כל הנסקלין נתלין דבר רבי אליעזר ורבי' אינו נתלה אלא המגרף והעובד ע"ז האיש תולין אותו פניו כלפי העם והאשה פניה כלפי העין דברי רבי אליעזר ורבי' *האיש נתלה ואין האשה נתלית אמר * (להן) רבי אליעזר והלא *שמעון בן שמח תלה נשים באשקלון אמרו לו שמעונים נשים תלה ואין דנין שנים ביום אחד:

תניא ר"א בן יעקב אומר ישמעתי שבית דין מבין ועונשין שלא מן התורה ולא לעבור על דברי תורה אלא כדי לעשות סייג לתורה ומעשה באחד שרכב על סוס בשבת בימי יונים והביאורו לבית דין וסקלוהו לא מפני שראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך שוב מעשה באדם אחד שהמית את אשתו תרת התאנה והביאורו לבית דין והלקוהו לא מפני שראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך:

19 *היה נברא דגול [6] תורי מחבריה אול כרב ברו כרבא וזרע ברו זרע לסקף אהדינהו לכרייהו אתא לקמיה דרב נחמן אמר להו זילו שובי שבתא ראשבתא אמר ליה רבא תורי ראשבתא ארעא לא אשבתא אמר ליה פלגא שבתא קאמינא אמר ליה סוף סוף גולה היא והדרה בעינה דתנן כל הגולנין משלמין בשעת הגולה אמר ליה האי איניש גולנא עתיקא הוא ובעינא דאיקנסיה מדא שמעינן דקנסין כבי האי גוונא ואפי' בתין לארץ הוא רב נחמן בבבל הוה וקא קנס ועוד דגרסינן בפרק נגמר הדין * תניא אמר רבי אליעזר בן יעקב [6] שמעתי שבית דין היו מבין ועונשין שלא מן התורה ולא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה (6):

הגהות
הב"ח
(6) ר"ב ס"א
ועיקר דוקא
גדול הדור כגון
רב ממון והאגו
דכי כוילה סוס
ותמוכ נחן
על פי כביא
לו עובי סעיר
שהמחוס רביס
עליסם חלל
דיני דעמל
: 63

א (א) א [א] א כל ב"ד ב אפילו ב אינם סמוכים בא"י
אם רואים ג (ב) ג (6) [6] [6] שהעם פרוצים בעבירות
וסהו זוכך שעה (טור) ד דנין בין ה מיתה [2] בין ממון
[2] א בין כל דיני עונש (ג) ה [7] ואפילו אין בדבר
י (6) י עדות גמורה י ואם הוא אלם י (6) [2] חובטים
אותו ע"י גוים ח [7] יש להס כח (7) [2] להפקיר ממונו ולאנדו
לפי מה שזואיס לגדול פלגת הדור (טור בשם ה הרמב"ם בפרק כ"ד מסנהדרין)
[1] וכל מעשיהם יהיו לשם שמים (7) [1] ודוקא י גדול
הדור [1] או טובי העיר [6] (6) [2] שהמחוס ב"ד עליהם:
הגה' [2] וכן * נוהגין בכל מקום שטובי העיר צעיקו ככ"ד [7] הגדול
ומכן ועונשין והפקרן הפקר (6) כפי המנהג